

AURELIA KOTKIEWICZ

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-4210-4257>

**SPRAWOZDANIE
Z XIII MIĘDZYNARODOWEJ KONFERENCJI NAUKOWEJ
LITERATURA JEDNEGO DOMU
(24–25 PAŹDZIERNIKA 2019 ROKU, PETERSBURG)**

LITERATURA JEDNEGO DOMU

W dniach 25–26 października 2019 roku w Petersburgu odbyła się doroczna, trzynasta już Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Literatura jednego domu”, zorganizowana przez Państwowe Muzeum Literatury XX wieku we współpracy z Rosyjską Akademią Nauk. Konferencja ma już swoją tradycję i od początku poświęcana jest pisarzom, których los związał z domem nr 9 nad kanałem Gribojedowa, na stałe wpisanym w pejzaż Petersburga.

W domu nad brzegiem Mojki, przeznaczonym w początkach swojego istnienia na mieszkanie dla muzyków orkiestry dworskiej cara Aleksandra III, na początku lat 30. XX wieku, w dwóch, dobudowanych do niego piętach zamieszkali wybitni twórcy dwudziestowiecznej kultury rosyjskiej: Michaił Zoszczenko, Michaił Słonimski, Wieniamin Kawierin, Jewgienij Szwarz, Nikołaj Olejnikow, Nikołaj Zabołocki, Borys Tomaszewski, Borys Eichenbaum i wielu innych.

Bohaterem szczególnym kolejnych edycji konferencji jest Michał Zoszczenko, najbardziej znany mieszkaniec domu. W roku 2019 obchodzono jubileuszową 125. rocznicę urodzin pisarza. Oprócz tematyki, dotyczącej życia i spuścizny artystycznej twórców związanych z domem (*Вокруг Зощенко*), tematem wystąpień prelegentów — literaturoznawców, muzeologów, historyków sztuki z Rosji, Polski, Litwy i Włoch — była także historia literatury i kultury Leningradu/Petersburga XX i XXI wieku (*Из истории ленинградской литературы и Писательского дома*). Obrady toczyły się w siedzibie Instytutu Literatury Rosyjskiej Akademii Nauk (Puszkinskij dom) oraz w Muzeum Michała Zoszczenki, byłym mieszkaniu autora *Arystokratki*.

Wiacesław Muromski, emerytowany profesor Instytutu Literatury Rosyjskiej w Petersburgu, wybitny znawca twórczości Michała Zoszczenki, autor wielu artykułów i książek na ten temat, przedstawił referat dotyczący dramaturgii Zoszczenki (*К выходы из печати книги „Театр Зощенко”. Попутные размышления*). Temat wystąpienia pośrednio związany był z wydaną pod redakcją Muromskiego w 2018 roku książką *Театр Зощенко*, w której zamieszczono dziesięć jego sztuk teatralnych. Wystąpienie moskiewskiego badacza, Dmitrija Nikołajewa, poświęcone było współpracy Michała Zoszczenki z czasopismem satyrycznym „Krokodyl” (*„Жить стало лучше, товарищи. Жить стало веселее!”: М. Зощенко в журнале „Крокодил” в 1936 г.*). Biograficzny aspekt badań nad życiem i twórczością autora *Przywróconej młodości* omówiony został przez badaczkę łotewską Jelenę Romaszową (*Мистификации и другие загадки Зощенко и невольные ошибки его биографов*). Ważnym przyczynkiem dla poznania biografii pisarza i istniejących w niej jeszcze „białych plam”, dotyczących najbardziej tragicznego okresu w jego życiu po 1946 roku i rezolucji Andrieja Żdanowa, są nieznane listy pisarza. Temu tematowi zostało poświęcone wystąpienie Tatiany Carkowej (*Неизвестные письма Зощенко последних лет*). Kolejne referaty związane z życiem i twórczością Zoszczenki dotyczyły bohaterów jego prozy (Lidia Posadska, *Герой М. Зощенко как субъект массовой культуры*), pisarza w roli czytelnika książek (Aleksiej Siomkin, *„Ужасно быть*

в плену у книг”. Зоценко как читатель. Из опыта работы над выставкой о библиотеке Зоценко), Zoszczenki — krytyka i interpretatora poezji (Jurij Orlicki, *Зоценко как критик и интерпретатор поэзии*), wreszcie — Zoszczenki jako scenarzysty (Jelena Socziwko, *Зоценко как киносценарист (с демонстрацией к/ф „Преступление и наказание”)*).

Dwa wystąpienia poświęcone zostały relacjom pisarza z innymi twórcami epoki oraz ich recepcji utworów Zoszczenki (Aleksiej Jeliaszewicz, *„Чудо обыденной речи”: рецепция поэтики Михаила Зоценко в дневниках Геннадия Алексева*; Jelena Kuranda, *М.М. Зоценко и В.Г. Адмони*).

Pozostałe referaty konferencyjne tematycznie związane były zarówno z Domem Pisarzy, jak i z historią literatury Leningradu/Petersburga, rozpatrywaną w szerokim kontekście kulturowym i historycznym.

Jednym z najbardziej traumatyzujących wydarzeń w historii miasta, które znalazło swój wyraz literacki w wielu utworach artystycznych, dziennikach, wspomnieniach, było oblężenie. Tej tematyce poświęcone zostały dwa referaty konferencyjne. Natalia Prozorowa, odwołując się do materiałów źródłowych, opowiedziała o wpływie sytuacji oblężenia na twórców (Natalia Prozorowa, *Писатель и блокада: реконструкция новогоднего вечера 31 декабря 1941 г. В Доме писателя им. В.В. Маяковского (анализ источников)*). Z kolei polskie badaczki, Aurelia Kotkiewicz i Beata Pawletko, przedstawiły recepcję twórczości Olgi Bergholc w Polsce (*Никто не забыт и ничто не забыто? О творчестве Ольги Берггольц в Польше*).

Borys Ryży i Aleksander Kuszner — jedni z najbardziej utalentowanych poetów II połowy XX wieku, których twórczość wpisuje się w petersburski tekst literatury rosyjskiej, byli bohaterami opowieści Anatolija Sobiennikowa (*Петербургский текст Бориса Рыжего*) i Anatolija Kułagina (*Сирень в поэтическом мире А. Кушнера*).

Trzy wystąpienia konferencyjne poświęcone zostały satyrycznemu nurtowi w literaturze rosyjskiej XX wieku. Włoska badaczka, Marta Valeri, w swoim referacie omówiła wizerunek mieszczańska, jednego z ważniejszych bohaterów radzieckiej i włoskiej satyry

pierwszej połowy XX wieku (*По закону пошлости. Образ мещанина в российской и итальянской сатире первой половины XX в.*). Satyra rosyjska **spod znaku Zoszczenki znalazła wielu kontynuatorów, by wymienić choćby takich pisarzy jak Siergiej Dowłatow** czy Wiktor Goliawkin, niesłusznie zapomniany pisarz i malarz (Ksenia Prichotko, *Голявкин и Довлатов: соседи по алфавиту*), a także Anatolij Gładilin, Wasilij Aksionow i Wieniedikt Jerofiejew (Galina Dobrozrakowa, *Постдовлатовский феномен: анекдот в автобиографической прозе современных писателей*).

Do kanonu petersburskiego tekstu literatury rosyjskiej należy twórczość pisarzy i poetów, zamieszkałych w słynnym domu nad kanałem Gribojedowa i skupionych wokół ugrupowania Oberiu: Konstantina Waginowa, Walentina Stienicza, Jewgienija Szwarca. Referat dotyczący biografii Waginowa (*Личность Константина Вагинова по воспоминаниям его жены*) przedstawił Siergiej Kibalczyk. Z kolei Maria Inge-Wiecztomowa przypomniała postać Waletina Stienicza, oryginalnego pisarza i wybitnego tłumacza (*Валентин Стенич и его окружение (М.В. Большинцов и Л.Д. Большинцова-Стенич)*). Twórczość Jewgienija Szwarca, dramaturga, scenarzysty, ale także felietonisty i redaktora leningradzkiego wydawnictwa dla dzieci przybliżyła w swoim referacie Jelena Woskobojeva (*Евгений Шварц — редактор*).

Jednym z najbardziej znamienitych mieszkańców legendarnego domu nad Mojką był Borys Eichenbaum, wybitny krytyk literacki, jeden z głównych przedstawicieli rosyjskiej szkoły formalnej. Jego działalność literacką przybliżył petersburski badacz Igor Suchich (*Б.М. Эйхенбуам: литературовед, писатель, надписатель*). Kolejne referaty, akcentujące różny stopień przynależności poetów i pisarzy do petersburskiego i leningradzkiego kanonu, poświęcone były Oldze Forsz i Maksymowi Gorkiemu (Tamara Biełowa, *О.Д. Форш в переписке М. Горького конца 20-х – начала 30-х гг.: вопросы мировоззрения и творчества*), twórczości braci Strugackich (Władimir Sobol, *Революция субъекта: два издания одной повести братьев Стругацких*), przekładom poezji Wsiewołoda Roźdiestwienskigo (Swietłana Mieżericka, Milena Roźdiestwienska, *О проблемах художественного перевода*

и трудностях переводчика (по материалам эпистолярного наследия Вс. Рождественского)).

Kwestiom zachowania pamięci w przestrzeni miejskiej poświęcił swoje wystąpienie Konstantin Uczitel (*Genius Loci: места памяти и эволюция культурных институтов*), historyk teatru, autor wielu projektów artystycznych, których celem jest przywrócenie pamięci o ważnych miejscach, związanych z życiem kulturalnym Petersburga. Na zakończenie Nina Silinska, kustosz Muzeum Literatury XX wieku, opowiedziała zebranych o jego działalności, nowych książkach i nowych planach.

Konferencja „Literatura jednego domu”, a także inne wydarzenia kulturalne, organizowane przez Muzeum: wystawy, wieczory poezji, spotkania autorskie, akcje performatywne, odbywające się w przestrzeni miejskiej, stały się ważnym elementem życia kulturalnego Petersburga. Wydobywają one z niepamięci i przybliżają życie i twórczość mieszkańców domu nr 9 nad kanałem Gribojedowa, snując nieprzerwaną opowieść o fenomenie literatury rosyjskiej.